

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
Ku.KL@regeringskansliet.se

Remiss: Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

Ku2019/02112/KL

Mittuniversitetet har anmodats att yttra sig över rubricerad utredning och avger följande yttrande.

Det är mycket glädjande att en översyn av arkivområdet har skett och redovisats. Vissa av de redovisade förslagen skulle leda till klara förbättringar om de genomförs. Mittuniversitetet välkomnar särskilt förslaget till ändring i arkivförordningen avseende förberedande åtgärder för arkivbildningen, vilket innebär att kravställning för möjlighet till arkivexport, gallring samt sekretesshantering vid upphandling och utveckling av informationssystem blir lagstadgad. Mittuniversitetet välkomnar också det tydliggörande av arkivbildarsansvar vid användande av gemensamma informationssystem som utredaren föreslår, samt förslaget om att ytterligare utreda förutsättningarna för insamlande, hantering, tillgängliggörande och bevarande av forskningsdata.

Mittuniversitetet tycker att det i arkivutredningen en allt för stor del av de förslag som ges kopplas till vad som bäst beskrivs som att stärka kulturarvet. Det är inget negativt, men den svenska arkivpraktiken innefattar även en mycket operativ del, vilket inte tillskrivs lika stort intresse och fokus i de förslag som arkivutredningen ger.

I de första kapitlen (2-5) skapar arkivutredningen en grund för sina vidare förslag och diskussioner. I kapitel 6 redogör arkivutredningen för de synpunkter som de tagit till sig avseende myndigheters arkivvård och arkivbildning.

I förslaget från arkivutredningen föreslår de att arkivförvaltning skall ersätta begreppet arkivvård i Arkivlagen. Arkivutredningen beskriver tydligt sitt ställningstagande avseende varför inte informationsförvaltning är ett lämpligt begrepp. Mittuniversitetet har inte direkt några synpunkter på valet av arkivförvaltning istället för arkivvård. Däremot är det enligt oss olyckligt att man från arkivutredningens sida inte ser det unika med svensk arkivpraktik där vi i realiteten inte har någon gräns mellan de handlingar som är operativt aktiva och de som enbart har historiskt värde. Begreppet informationsförvaltning tar en tydlig ansats och inbegriper den operativa informationen och implicit det behov som finns för att hantera den proaktivt för en sedan god arkivförvaltning. Vi ser informationsförvaltning som ett kompletterande begrepp som

Kontakt

Telefon +46 (0)10 142 80 00
Webb www.miun.se

Campus

Sundsvall Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall
Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund

också kan stärka relationen med exempelvis arkiv och öppna data. Arkivförvaltning som begrepp riskerar att ytterligare skapa en distans mellan operativ hantering av verksamhetsinformation (den term som används i ISO 15489 och ISO 30300 bl.a. som skall motsvara engelska begreppet record) och den mer kulturarvsbetonade hantering av handlingar vilket vi finner problematiskt, då arkivens långsiktiga kvalitet grundas i den stund som handlingar uppstår. Arkivutredningens avståndstagande kring begreppet informationsförvaltning bedöms stärka den bild som arkivutredningen ger, att ha ett tydligt kulturarvsfokus och inte ett verksamhetsfokus på hur allmänna handlingar och därmed verksamhetsinformation hanteras. Vi finner det därför olyckligt att Arkivutredningen tar ett så kraftigt avstånd från begreppet informationsförvaltning då en stor del av arkiv-sektorn redan i dag använder begreppet för att förtydliga sambandet mellan den operativa användningen av handlingar och den bevarande aspekten.

I arkivutredningen finns ett stort och viktigt förslag kring att reglera stöd till den enskilda arkivsektorn. Det är ett mycket eftersatt område och den enskilda arkivsektorn utgör en viktig del i att bevara det samhälle vi lever i nu för eftervärlden. I förslaget utgår arkivutredningen från fyra typer av arkivbildare. Gemensamt från dessa är att de representerar traditionella organisationstyper. Det är dels föreningar och folkrörelser samt näringsliv. I Sverige likväl i vår omvärld finns som en effekt av digitaliseringen en stor ny form av organisering som inte har den klassiska formella strukturen. Vi har sett frivilliga organiseringar under bland annat flyktingströmmarna 2015, under skogsbränderna 2014 & 2018 och under den nu pågående pandemin 2020. I dessa större samhällsliga kriser har frivilliga ansvarat för viktiga uppdrag som det offentliga inte kunnat ta ansvar för. Det som skiljer dessa mer temporära organiseringar är just avsaknad av formell struktur. Exempelvis organisationen *Missing People* organiserar sig endast via sociala medier. Om den enskilda arkivsektorn tillges mer stöd och värde i arkivutredningen så är det rimligt att också de nya former av organiseringar som exemplifieras ovan, också ges förutsättningar för att bevaras och utgöra en framtida del i vårt kulturarv. Utan bevarande av de insatser exempelvis frivilliga gör under större kriser och samhällsstörningar i vårt samhälle, kommer en korrekt återgivning av ett skeende troligt vara mycket svårt. Vi menar att trots en stor medvetenhet kring digitalisering har arkivutredningen inte nog beaktat hur organisering också påverkar och skapar nya potentiella arkivbildare. Särskilt viktigt är detta då frivilliga i allt större del bistår det offentliga i uppdrag som ansvarsmässigt åligger offentliga myndigheter.

Den del i arkivutredningen som berör Riksarkivets organisering är en komplex del. I arkivutredningen finner vi det otydligt kring arbetet med öppna data. Arkiv är öppna data och har varit så sedan 1766. Vi finner det olyckligt att inte en tydligare relation mellan arbetet med Förvaltningsgemensamma specifikationer (FGS) och öppna data inte beaktas. Mittuniversitetet har genomfört studier som visar på en stor otydlighet kring hur öppna data i Sverige regleras. Vi föreslår att Riksarkivet ges ett starkt mandat att utveckla FGS så att öppna data på ett enkelt sätt kan publiceras från verksamhetssystem, från mellanarkiv och från slutarkiv, på det sätt som föreslogs i eARD-projektet¹.

¹ <https://riksarkivet.se/e-arkiv>

Vidare föreslår arkivutredningen att Riksarkivet får en frihet i hur de organiserar sig nationellt. Vi ser att det på sikt kan leda till att det som idag benämns landsarkiv inte längre behöver vara kvar. Vi tror att det på samma sätt som övrig statlig närvaro i hela landet har ett egenvärde för arkivsektorn om även statliga arkiv finns organiserat och lokaliserat i hela landet på det sätt som finns idag.

I arkivutredningen föreslås en mer omfattande digitalisering, eller som de skriver "massdigitalisering." Vi finner inte att diskussionerna av massdigitalisering grundas på informationens värde och informationens potentiella nytta nu och i framtiden. Ett starkt fokus handlar om kulturarv, medan vi finner att digitalisering av analoga handlingar bör ske utifrån en noggrann värdering av informationen och dess potential. Om massdigitalisering skall stödjas, måste detta då grundas på en genomtänkt värdering av informationen och dess potentiella nytta idag och i framtiden. Vi stödjer fullt ut att det finns ett svårutnyttjat värde i våra bevarade analoga handlingar i arkiv där digitalisering är av nytta. Vi finner dock att det är en stor skillnad i att förvalta digitaliserade handlingar och att förvalta handlingar som föds digitalt. De digitaliserade handlingarna har ofta en likartad struktur som sina analoga dito, medan de som föds digitalt kan vara oerhört komplexa och svåra att förvalta. Vi finner det är olyckligt att arkivutredningen förordar massdigitalisering, medan myndigheter idag har stora utmaningar att hantera och bevara sina allmänna handlingar som finns i äldre verksamhetssystem.

I kapitel 14 i arkivutredningen så föreslås Riksarkivet att få ett uppdrag att ta fram en nationell plan för utbildning för yrkesverksamma arkivarier. Detta skall göras tillsammans med bland annat de lärosäten som bedriver arkivvetenskaplig utbildning. Vi anser att förslaget är dåligt underbyggt. Riksarkivet har utifrån sitt uppdrag inte lika stor kunskap om operativ informationsförvaltning hos myndigheter, och de har inte den insyn i kommunal och regional verksamhet som exempelvis Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har. Vi anser att de som ytterst utmanas av digitalisering är de arkivarier som arbetar hos kommuner, regioner och statliga myndigheter med just operativa informationsförvaltande frågor och utmaningar. Vi menar också att de arbetsuppgifter som arkivarier har, är väldigt skiftande och i många fall ytterst branschspecifika vilket gör att kompetensbehov är långt annat än enkelt att identifiera. Vi anser att vi Mittuniversitetet, tillsammans med övriga universitet och högskolor som bedriver utbildning i arkivvetenskap tillsammans med kommuner, regioner och statliga myndigheter redan idag har en god bild över vilken kompetens som behövs för att möta digitaliseringens utmaningar.

Sammantaget finner vi att arkivutredningen inte föreslår ett kraftigare proaktivt arbete kring vad vi benämner modern informationsförvaltning som vi anser krävas på grund av digitaliseringen. Arkivutredningen har ett starkt fokus på kulturarv och bevarande och inte på verksamhetsnytta och förvaltning vilket är lika viktigt anser vi. Arkivutredningen för heller inte en diskussion kring de utmaningar som kan finnas i att Riksarkivet ligger under kulturdepartementet medan DIGG som myndighet ligger under infrastrukturdepartementet. Frågor som exempelvis arbetet med öppna data bedöms inte bli lika framgångsrika när denna otydlighet i styrning finns.

Föredragande och beslut

Beslut i detta ärende har fattats av rektor Anders Fällström efter föredragning av professor Erik Borglund. Närvarande vid den slutliga behandlingen av ärendet har prorektor Håkan Wiklund, förvaltningschef Lotten Glans, samordnare Anna Haeggström och studentrepresentanter Hilda Månsson och Rebecka Mc Neill varit.

Anders Fällström
Rektor